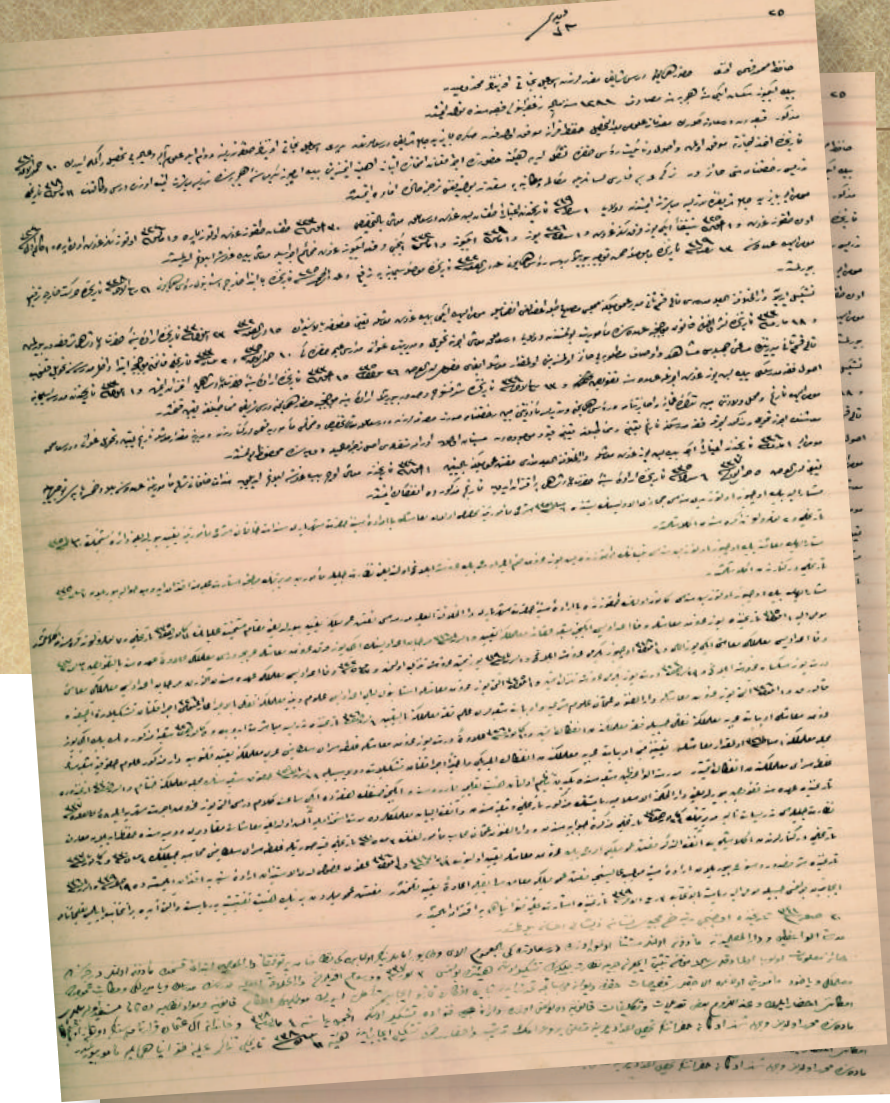

MEHMET FEHİMİ ÜLGENER SİCİL VARAKASI*

Çeviriyazı: Fulya İBANOĞLU

Hafız Mehmed Fehmi Efendi, Huzur-ı Hümayûn ders-i şerif mukarrirlerinden İsmail Necati Efendi'nin mahdumudur.

1282 sene-i hicriyesine müsadif 1281 sene-i maliye Zağferanbolu kasabasında tevellüd etmiştir. Mezkur kasabadan Dersaadet'e gelerek mukadde-mat-ı ulûmu ba'de't-tahsil hıfz-ı Kur'an'a muvaffak

olduktan sonra Bayezid Camii Şerif dersiamlari-ndan pederi İsmail Necati Efendi'nin huzurunda tedrisine devam ile ulûm-ı âliyye ve aliyyeyi tahsil u ikmal ederek 10 Cemaziyelahir 1310 [30 Aralık 1892] tarihinde ahz-ı icazete muvaffak olmak ve usul ve naibiyet-i Ruus hakkına teşekkül eden heyet huzurunda icra kılınan imtihana isbat-ı ehliyet etmesine 1320 sene-i hicriyesinde tedrise

Mehmed Fehmi Efendi, talebesi
Sultan Abdülaziz'in oğlu Şevket Efendi'yle birlikte

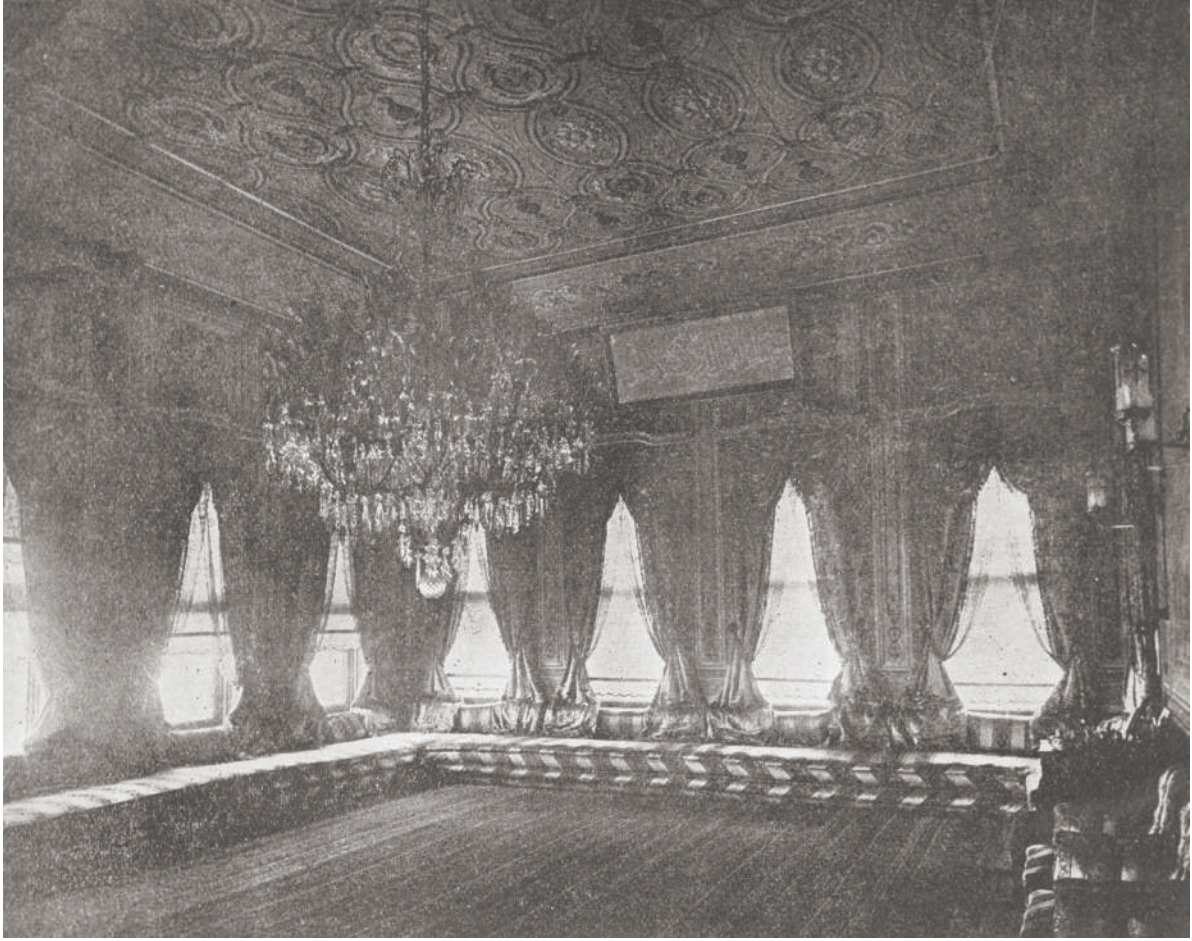
mübaşeret etmek üzere ders vekaletine 11 Mayıs 318 [24 Mayıs 1902] tarihli tedris ruhsatnamesini haizdir. Türkî, Arabî, Farsî lisanlarıyla mükâleme ve mükâtebeye muktedir bulunduğunu tercüme-i halinde ifade etmiştir.

Mûma-ileyh Bayezid Camii Şerif'inde tedrise mübaşeret etmesinde dolayı 1 Şubat 319 [14 Şubat 1904] tarihinden itibaren doksan beş kuruş dersiamlık maaşı bi't-tahkik 20 Ağustos 322 [2 Eylül 1906] doksan dokuz kuruş otuz para, 1 Mayıs 324 [14 Mayıs 1908] otuz sekiz kuruş on para, 1 Kanunuevvel 324 [14 Aralık 1908] on dokuz kuruş, 1 Ağustos 325 [14 Ağustos 1909] tensikan iki yüz kırk sekiz kuruş ve 1 Şubat 326 [14 Şubat 1911] yüz ve 1 Mayıs 331 [14 Mayıs 1915] iki yüz ve 1 Mayıs 332 [14 Mayıs 1916] ikinci defa iki yüz kuruş zamaim icrasıyla maaşı bin kuruşa iblağ edilmiştir.

Mûma-ileyh uhdesine 12 Receb 319 [25 Ekim 1901] tarihinde ba-musıla-i Sahn tevcih buyurulan

Bursa Ruus-ı Hümayûn'a 1 Zilhicce 322 [6 Şubat 1905] tarihinde musıla-i Süleymaniye'ye terfi, 1 Zilhicce 325 [5 Ocak 1908] tarihinde ba-ibtida-i haric İstanbul Ruus-ı Hümayûn'a 21 Rabiulahir 328 [2 Mayıs 1910] tarihinde hareket-i harice terfi buyurulmuştur.

Teşkil edilen Daru'l-Hilafeti'l-Aliyye Medresesi tali kısm-ı sani Müdür-i Umumiliğine Meclis-i Mesalih-i Talebe azalığı inzimamıyla mûma-ileyhin iki bin kuruş maaşla tayini hususuna bi'l-istizan 15 Zilkade 332/23 Eylül 330 [6 Ekim 1914] tarihinde irade-i seniyye-i hazret-i padişahî şeref-südur buyurulmuş, 18 Mart 333 [18 Mart 1917] tarihinde neşrolunan kanun mucébince uhdesinde memuriyet bulunmasından dolayı dersiamlık maaşı ücrete tahvil ve müdiriyyet ünvanı medaris-i ilmiyye hakkındaki 10 Cemaziyelahir 335 [3 Nisan 1917] ve 2 Nisan 333 [2 Nisan 1917] tarihli kanun mucébince ibtida-i dahil medresesine tahvil kılınıp tali kısm-ı sani müdiriyyetinde mesai-i cemilesi müşahid ve evsaf-ı matlubeyi haiz olmasına mebni ol miktar maaşla ifası husus lede'l-arz 26 Şevval 335/15 Ağustos 333 [15 Ağustos 1917] tarihinde irade-i seniyye-i hazret-i padişahiye iktiran etmiş ve 1 Eylül 333 [2 Nisan 1917] tarihinden Medrese-i Süleymaniye'ye Usul-i Fıkıh müderrisliği bin beş yüz kuruş ücretle uhdesine tefviz ve 13 Rabiulahir 334 [18 Şubat 1916] tarihinde şeref-sünuh ve südur buyurulan irade-i seniyye mucébince Huzur-ı Hümayûn ders-i şerif muhatablığına tayin kılınmıştır. Mûma-ileyhin tarih ve mahall-i viladetine mübeyyin tezkire-i Osmaniye ve icazetname ve Ruus-ı Hümayûn ve tedrise mezuniyetini mübeyyin ruhsatname sureti musaddıklarından dersiamlık maaş tahsisi ve zemaim-i memuriyyet kısm-ı derkenarından ve müdiriyyete mikdar-ı maaşla tarih-i tayin ve tahvil-i ünvan ve dersiamlık maaşının ücrete tahvil ve mezkûr ücretle Fıkıh müderrisliğine tarih-i

Meşihat-i İslamiye Dairesi Arz Odası, 19.yy.sonu

tayini ve muhatıblığa tayini kuyud-ı mevcudedden müsteban olup evrak-ı müteferriası asl-ı tercüme-i haliyle dosyasında mahfuz bulunmuştur.

Mûma-ileyh 1 Mart 334 [1 Mart 1918] tarihinden itibaren iki bin beş yüz kuruş maaşla Darü'l-Hilafet'il-Aliyye Medaris-i Müfettiş-i Umumiliği'ne bi't-tayin 1 Ağustos 334 [1 Ağustos 1318] tarihinden maaşı üç bin kuruşa iblağ edilip Senedat-ı Hakan-ı Şer'i memuriyetine uhdesine bilad-ı hamse payesi tevcihiyle tayini lede'l-arz 5 Cemaziyu'l-evvel 337/6 Şubat 335 [6 Şubat 1919] tarihinde irade-i seniyye-i hazret-i padişahîye iktiran edip tarih-i mezkurda infikak etmiştir. Müşarun-ileyh 1337 senesi Cemaziyu'l-ûlası'nın beşinde 6 Şubat 335 [6 Şubat 1919] şer'î

memuriyetine mahsus olan maaşla ba-irade-i seniyye-i hazret-i şehriyarî Senedat-ı Hakanî Şer'i memuriyetine tayin buyurulduğuna daire-i Meşihat'ın 10 Şubat 335 [10 Şubat 1919] tarihli 2 numarolu tezkeresinden anlaşılmıştır.

Müşarun-ileyhin maaşına bin üç yüz otuz beş senesi nisanının dokuzunda beş yüz kuruş zam ile üç bin kuruşa iblağ olunduğu Nezaret-i Celile Memuriyet Müdiriyeti'nin mucebince işaret-i aliyyesine iktiran edip havale buyurulan 7 Nisan 335 [7 Nisan 1919] tarihli derkenarından anlaşılmıştır.

Müşarun-ileyhin bin üç yüz otuz beş senesi Kanunuevvelinin dokuzunda [9 Aralık 1919]

Bab-ı Meşihat (Şeyhülislam kapısı)'in yanmadan önceki hali. Cumhuriyet Gazetesi Tarih eki.

ba-irade-i seniyye-i hazret-i şehriyarî Daru'l-Hilafeti'l-Aliyye Medresesi Müfettiş-i Umumiliği'ne tayin buyurulduğu Makam-ı Meşihat-ı Ulya'nın 11 Kanunuevvel 335 [11 Aralık 1919] tarihli 7 numarolu tezkeresinden anlaşılmıştır.

Mûma-ileyh 1 Eylül 315 [13 Eylül 1889] tarihinde yüz kuruş maaşla Vefa İdadisi ikinci şube Akaid muallimliğine tayin ve 1 Teşrinisani 316 [14 Kasım 1900] Mercan İdadisi'nin iki yüz kırk kuruş maaşla Arapça dersi muallimliğine ilaveten uhdesine bi't-tevfiz 1 Mayıs 317 [14 Mayıs 1901] Vefa İdadisi muallimliği maaşı iki yüz elli ve 4 Eylül 318 [17 Eylül 1902] üç yüz yirmi kuruş iblağı ve 1 Teşrinisani 319 [14 Kasım 1903] yüz yetmiş kuruşa tenzil olunmuş, 27 Nisan 322 [10 Mayıs 1906] Vefa İdadisi muallimliği uhdesinden alınarak Mercan İdadisi muallimliği maaşı dört yüz seksen kuruşa iblağı ve 29 Teşrinievvel 323 [11 Kasım 1907] dört yüz yirmi kuruşa tenzil etmiş ve 1 Eylül 325 [14 Eylül 1909] altı yüz kuruş maaşla İstanbul Leyli İdadisi Ulum-ı Diniyye muallimliğine nakli bi'l-icra gaye-i Ağustos 326 [13 Eylül 1910] icra kılınan teşkilatta açıkta kalarak ve 1

Eylül 326 [14 Eylül 1910] altı yüz kuruş maaşla Darulfünun-ı Osmanî Ulûm-ı Şer'îye ve Edebiyat şubeleri İlm-i Fıkıh muallimliğine bi't-tayin 4 Teşrinievvel 326 [17 Ekim 1910] tarihinde tedrise mübaşeret edip ve 5 Kanunuevvel 326 [18 Aralık 1910] şube-i mezkurenin bin iki yüz kuruş maaşla Edebiyat-ı Arabiye muallimliğine nakli hasebiyle Fıkıh muallimliğinden infikak etmiş ve 10 Kanunusani 326 [23 Ocak 1911] ilaveten dört yüz kuruş maaşla Galatasaray Sultanisi Arabî muallimliğine tayin kılınıp Dâr-ı mezkûr Ulûm-ı Hukukiye şubesinin Mecelle muallimliğine 1 Şubat 326 [1 Şubat 1911] ol miktar maaşla tayinine mebni Edebiyat-ı Arabiye muallimliğinden infikak eylediği ve ahiran icra kılınan teşkilat dolayısıyla 18 Teşrinisani 329 [1 Aralık 1913] Hukuk şubesinin Mecelle muallimliğine hitam ve 1 Teşrinievvel 330 [14 Ekim 1914] tarihinde de Galatasaray muallimliğinden infikak etmiştir. Medresetü'l-Vaizîn şubesinde yeniden tanzim olunan heyet-i talimiye kadrosunda ikinci sınıfın haftada iki saat Kelam dersi altı yüz kuruş ücret-i şehriyye ile 28 Zilkade 337 [25 Ağustos

1919] tarihinde uhdesine tefviz buyurulduğu Darü'l-hikmeti'l-İslamiyye Riyaseti'nin mezkûr tarihli vesikasından ve ânifü'l-beyan muallimliklerde müddet-i istihdamıyla almış olduğu maaşat-ı mekadiriye dosyasında hıfzedilen Maarif Nezaret-i celilesi tedrisat-ı taliye ve müdiriyetinin 23 Kanunuevvel 336 [23 Aralık 1920] tarihli müzekkere-i cevabiyesinden Darulfünûn-ı Osmanî muhasebe memurluğunun 3 Nisan 330 [16 Nisan 1914] tarihli kaydı suretiyle Galatasaray Sultanisi muhasebeciliğinin 3 Nisan 330 [16 Nisan 1914] ve 4 Kanunusani 337 [4 Ocak 1921] tarihli derkenarlarından anlaşılıp ânif'uz-zikr Müfettiş-i Umumiliğine üç bin kuruş maaşla tayin olunup 19 Zilhicce 338 [3 Eylül 1920] ve 3 Eylül 336 [3 Eylül 1920] afv bi'l-me'mul (?) lede'l-istizan irade-i seniyyeye iktiran eylemişse de 19 Safer 339/15 Teşrinisani 336 [1 Kasım 1920] tarihinde şeref-südur ve sünuh buyurulan irade-i seniyye mucib-i âlisince Müfettiş-i Umumiliğe maaş-ı sabıkıyla iadeten tayin kılınmıştır. Müfettiş-i Umumilerden birinin heyet-i teftişeye'ye riyaset ve altı ayda bir intihab yapılması talimatname icabından bulunması hasebiyle mûma-ileyh riyasete bi'l-intihab 3 Rebiulahir 339 [15 Aralık 1920] tarihinde işaret-i aliyye-i fetva-penahî'ye iktiran eylemiştir.

20 Safer 341 [12 Ekim 1922] tarihinde üçüncü mertebe rütbeden Mecidi nişan-ı zîşanı ihсан buyurulmuştur

Medresetü'l-Vaizîn ve Darü'l-Muallimîn'den mezun olanlar müstesna olmak üzere Dersaadet'teki bi'l-umum alay ve tabur imamlarının ol babbaki nizamnameye tevfikân Darü'l-Muallimîn ibtidai kısmından mezun olanlar derecesine haiz-i malumat olup olmadıkları bi'l-imtihan tesbiti için Harbiye Nezaret-i Celilesi'nde teşkil olunan heyette bulunmuş 3 Temmuz 337 [3 Temmuz 1921] dersiâm efendilerinin Darü'l-Hi-

Mehmet Fehmi Ülgener

lafeti'l-Aliyye medresesinde müderrislik veya müdürlüğü ve mekâtib-i umumiyyede muallimliği veyahut memuriyeti olanlara alacakları tahsisat hakkında divan-ı muhasebatça tehaddüs eden tebayün-i efkâra karşı icabını teemmül ederek mûma-ileyh'in ahkam-ı kanuniye ve mevadd-ı nizamiyyede tamamen müstenid edilebilmeleri imkanını ihzar eylemek inde'l-furû bazı tadilat ve teklifat-ı kanuniyyede bulunmak üzere daire-i fetvada teşkil olunan encümen riyasetine 4 Mart 338 [4 Mart 1922] ve hanedan-ı âli Osman kararnamesinin 33. maddesinde muharrer olduğu vechile şehzadegân hazeratının tahsil-i idadilerine müteallık programın tertib ve ihzârı zımnında teşkili icab eden heyete 11 Nisan 338 [11 Nisan 1922] tarihli tezakir-i aliyye-i fetva-penahî ile memur buyurulmuştur.

*İstanbul Müftülüğü Meşihat Arşivi 1. Bölüm defter nr. 62, sayfa nr. 25

Bütün memur ve muallimlerin ve neticede bütün millet fertlerinin şapka giyeceği, imamların, hatiblerin, vaizlerin, bir de Diyanet İşleri Reisi ile müşavere heyetinin sarık sarabileceği hususuna vekiller heyetince karar verildiğini gazeteler ilan etti, fakat bu husus henüz bir kanun ile teyid edilmediğinden çok kimseler fesini çıkarmakta ağır davranıyordu. Bunlardan biri de bendim (...) Fatih'teki dersimi hatırladım ki bu dersin bir vakfiyesi varmış. Ümmü Gülsüm isminde bir kadıncağz Laleli Camii'nde haftada bir vaaz ve nasihat etmek üzere yıllık 1200 kuruş vakfetmiş. Sonra cemaatin çokluğuna binaen bu ders Fatih Camii'ne naklolunmuş. Hocam Es'ad Dede Efendi ile Karahisarlı Ahmed Efendi seneden seneye verilen bu ücreti almışlar. İki defa da mütevellî tarafından bana verildi. Demek ki bu ders bir cihet idi ve hala benim uhdemde bulunuyordu. İstanbul Müftüsü Mehmed Fehmi Efendi'ye müracaatla meseleyi anlattım. Sarık için bir vesika i'tasını rica ettim, hatta Ramazan'larda ders okutabilmem için vermiş olduğu vesikaları gösterdim.

Sarık sarabilecek vaizlerin Diyanet İşleri Riyaseti'nce tayin edilmiş olması lazım geldiğini söyledi. Ben de bir arzuhal yazıp Diyanet İşleri Riyaseti'ne gönderdim ve mütevellî tarafından tayin edilmiş olduğum dersiyenin resmen uhdeme tevcihini istida ettim. Oradan isteğim is'af edilerek gereğini yapılması İstanbul Müftülüğü'ne yazıldı. Müftülükte uzun boylu bir muameleden ve Evka'f'ca muayyet vakfiye sureti görülüp tedkik edildikten sonra şöyle bir vesika verildi. [1 Eylül 1341/1925 tarihli bu evrakta kendilerinin Laleli Camii vaizi olduğu belirtilmektedir.]

Kaynak: Tahir'ul-Mevlevî, *Matbuat Alemindeki Hayatım ve İstiklal Mahkemeleri*, İstanbul 1991, s. 196-197.

Türkiye Cumhuriyeti İstanbul Vilayeti Müftülüğü

Adet: 18

İbadet ve taata müteallık ahkam-ı âliye-i diniyeyi talim ve mesail-i itikadiye ve ahlak-ı fazile-i İslamiye'yi telkin ile halkı vazife-i ubudiyetlerini ifaya tergeb etmek üzere Medresetü'l-İrşad müderrislerinden Tahir'ul-Mevlevî Beyefendi Fatih Camii Şerifi'nde Cuma günleri ikindiden sonra va'z u nasihat etmeye mezundur. 24 Şaban 1342

Mehmed Fehmi

Mehmed Fehmi Efendi 1924 yılında İstanbul Müftüsü oldu. Müftülük görevine başladıktan sonra kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası Genel Başkanı Kazım (Karabekir) Paşa ile partinin üst düzey yöneticilerinden Ali Fuat (Cebesoy) Paşa, eniştereleri Mehmed Fehmi Efendi'ye İstanbul'dan mebus olmasını teklif ederler. Müftü Efendi alim, zahid, fırsat sahibi pîr-i pak bir kimseydi. Ekonomi politiğe hiç bulaşmamıştı. Dahası, bir mecburiyet olan siyaseti hiç bilmezdi. Tabiatıyla yapılan bu mebusluk teklifi Mehmed Fehmi Efendi'nin evindeki huzurunu bozdu. Olayların bundan sonraki akışını Sabri Ülgener'in anlattıklarından izleyelim:

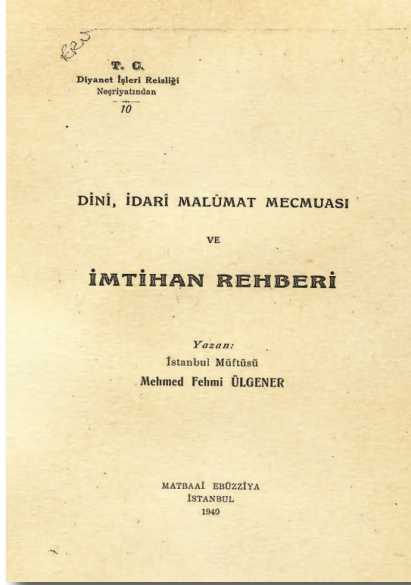
... Bir sabah Çemberlitaş'taki evimizin kapısı acı acı çalındı. Gelen meczub Ömer Efendi idi. Babama şunları söyledi: "Efendi! Sen şu mebusluk işinden vazgeç. Dün gece âlem-i mânâda yol karanlık, elimde fener sizin eve müteveccih geliyordum, birden şiddetli bir fırtına çıktı ve feneri söndürdü." Bu sözler Fehmi Efendi'nin sıkıntılı günlerini sona erdirecektir.

Kaynak: Ahmet Güner Sayar, Ülgener Yazıları, s. 134, İstanbul 2006.

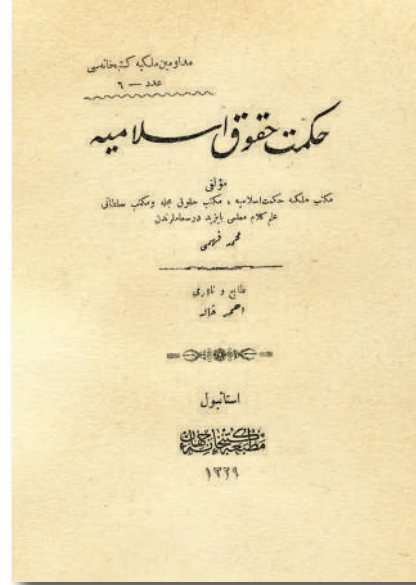
Kitap ve Makaleleri

1. *Hikmet-i Hukuk-ı İslamiyye*, Matbaa-i Kütüb-hane-i Cihan, İstanbul 1329.
2. *Medeniyet İslamiyetle Olur*, Matbaa-i Ahmed Kamil, İstanbul 1332.
3. *Din-i İslam'ın Esasları İnsanların Refah ve Saadetleridir*, Teşebbüs Matbaası, İstanbul 1340.

Dini, İdari Malumat Mecmuası ve İmtihan Rehberi, Matbaa-i Ebuzziya, İstanbul 1940.

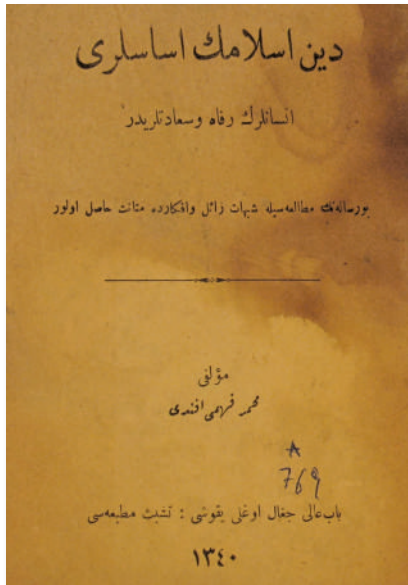

4. *Dini, İdari Malumat Mecmuası ve İmtihan Rehberi*, Matbaa-i Ebuzziya, İstanbul 1940.
5. "Türkçe Mükemmel Bir Tefsir Yazmak Meselesi", *Millet*, sy. 43, s. 4, 3 Eylül 1324/20 Şaban 1326.
6. "Beyanname", *İleri ve Akşam*, 7 Nisan 1340/3 Ramazan 1342; *Sebilürreşad*, XXIII/596, 10 Nisan 1340/6 Ramazan 1342.

Hikmet-i Hukuk-ı İslamiyye, Matbaa-i Kütüb-hane-i Cihan, İstanbul 1329.

Din-i İslam'ın Esasları İnsanların Refah ve Saadetleridir, Teşebbüs Matbaası, İstanbul 1340.

Medeniyet İslamiyetle Olur, Matbaa-i Ahmed Kamil, İstanbul 1332.